

Gyulafehérvár fekvése, nevének eredete, története

Gyulafehérvár III. Károly magyar király után Károlyfehérvár (románul Alba Iulia, németül Karlsburg vagy Weissenburg) város Romániában. Erdély ősi történelmi fővárosa, a Gyulafehérvári főegyházmegye székhelye, egyúttal a román ortodox egyház erdélyi székvárosa. 1542 és 1690 között az Erdélyi Fejedelemség fővárosa. Ma municípiumként Fehér megye székhelye. Borbánd, Ompolykisfalud és Poklos települések tartoznak hozzá.

Gyulafehérvár fekvése

Kolozsvártól 95 km-re délre, a Maros és az Ompoly összefolyásánál emelkedő 230 m magas fennsíkon fekszik.

Gyulafehérvár nevének eredete

Neve onnan ered, hogy a fehér mészkőből épült római kori falmaradványok alapján az itt letelepedő szlávok Belgrádnak (= Fehérvárnak) nevezték el. Gyulafehérvárt régen a románok is Balgradnak hívták. Nevének előtagja arra emlékeztet, hogy egykor az erdélyi Gyula székvárosa volt. Mai román neve, Alba Iulia a magyar név fordítása, ahol a Gyula előtagot személynévként értelmezték.

Gyulafehérvár története

Már a vaskorban földvár állt itt, ahová a rómaiak később castrumot építettek. Itt állt Apulum, az ókori Dácia tartomány egyik jelentős városa. Erdélyt már a magyar államalapítástól kezdve innen kormányozták mint különálló egységet, itt székelt az erdélyi vajda. Püspökségét Szent István alapította 1009-ben, ezt követően lesz Fehér vármegye székhelye 1241-ben a tatárok teljesen elpusztították. 1277-ben Alárdi János vizaknai szász bíró fia bosszúhadjáratában felégette. Virágkorát a Hunyadiak és [Bethlen Gábor](#) alatt élte. Székesegyháza 13. századi, egy régebbi templom alapjaira épült. 1291-ben III. András országgyűlést tartott itt.

1442. március 22-én a város mellett csapott össze Hunyadi János hada Mezőid bég 15 ezres seregével. Először a török, majd néhány nap múlva a megerősödött magyar sereg győzött. 1516-ban II. Ulászló megerősítését rendelte el. Budáról először Lippára, majd 1542-ben ide költözött Izabella királyné és fia I. János néven magyar király, miután a Püspöki palotát átalakították oly módon, hogy a Keleti Magyar Királyság székhelye lehessen. 1558. Izabella királyné itt is halt meg 1559. szeptember 15-én. Itt gyilkoltatta meg katonáival Balassa Menyhért Izabella parancsára a lázadó Bebek Ferenc, Kendy Ferenc és Antal nemeseket. 1571. március 14-én itt halt meg János Zsigmond fejedelem és az utolsó szabadon választott magyar király, a királyné és fiának hamvai a Szent István által alapított székesegyházban pihennek.

II. János magyar király halálát követően az erdélyi –többségében protestáns (református, unitárius és lutheránus) rendek- 1571. május 25-én Báthory István római katolikus főurat választották meg Erdély fejedelmének. I. Habsburg Ferdinánd azonban nem nyugodott bele abba, hogy az erdélyi rendek szabadon választják meg az ország fejedelmét, ezért ígéretessel

rávette Bekes Gáspár unitárius vallású főurat, hogy lázadjon fel Báthory ellen. Bekes Gáspár folyamatosan szervezkedett a fejedelmi hatalom megszerzése érdekében 1572–1574 folyamán. A francia Pierre Lescalopier, IX. Károly franciaországi követe azzal a céllal utazott Erdélybe, hogy megbeszéléseket folytasson Báthory István erdélyi fejedelemmel, aki szeretett volna megnősülni. Pierre Lescalopier 1574. június 24-én érkezett Erdélybe. Erről az utazásról a francia követ később könyvet írt és ebben többek közt arról számolt be, hogy Gyulafehérvár és Erdély lakosságának többsége magyarul beszélt. Habsburg biztatásra Bekes Gáspár el akarta foglalni Erdély trónját, de 1575. július 8-i radnóti csatában vereséget szenvedett. Ebben a csatában tűnik ki vitézségével Székely Mózes. E csata után két nappal Bekes és Báthory seregei újból összecsapnak Kerelőszentpál mellett. Székely Mózes ebben a csatában is meghatározó szerepet játszott, ezért Báthory kinevezi a fejedelmi testőrség parancsnokának. Báthory István az erdélyi országgyűlésen, 1576. január 16-án Medgyesén bejelentette, hogy a lengyelek királyukká választották, ezért javasolta a rendeknek, hogy válasszák meg helyette Báthory Kristófot. Báthory Kristóf halálát követően került a fejedelemség élére Báthory Zsigmond, aki több alkalommal is lemondott, sok bajt okozva a városnak és az ország népének.

1599. november 1-jén Báthory András feletti győzelme után Vitéz Mihály vajda diadalmenetben vonult be a városba, ahol az 1600. július 10-én megtartott erdélyi országgyűlésen fejedelemmé választották. 1602. június 29-én itt győzte le Giorgio Basta Székely Mózes seregét. A várost Mihály vajda és Basta is felgyújtotta, majd a tatár, később 1661-ben a törökök égették fel. 1603-ban Székely Mózesnek a függetlenségpárti magyarok és székelyek támogatásával sikerült a fővárost felszabadítania és 1603. május 8-án bevonult a városba, ahol ünnepélyesen megválasztották és beiktatták Erdély fejedelmének. Bethlen Gábor alapította a város református kollégiumát, amelyet 1658-ban a harcok elől Nagyenyedre költöztettek. 1629. november 15-én itt halt meg a fejedelem.

1642. március 4-én itt választották fejedelemmé I. Rákóczi Györgyöt, aki itt is halt meg 1648. október 11-én. 1657-ben II. Rákóczi György lengyel hadjárata idején a várost tatár seregek égették fel, majd október 25-én a fejedelem itt mondott le.

1704. július 8-án itt választották az erdélyi rendek fejedelemmé II. Rákóczi Ferencet. 1715-ben újrászervezték a reformáció alatt megszűnt püspökséget. Új vára 1738-ban lett készen. 1785. február 28-án itt végezték ki a Horea–Cloșca-féle parasztfelkelés vezetőit. 1937-ben emelt emlékművük a Szent György-kapu előtt áll. 1848–49-ben innen irányították a magyarok ellen harcoló császári és román csapatokat. A fejedelemség fővárosának bírói: Gyógy Péter (1583), Mészáros Gergely, (1590), Mészáros György (1590). 1602-ben Baroniai Szabó István, 1603-ban Mészáros Gergely a bíró.

Az 1602 és 1603-ból fennmaradt gyulafehérvári magyar nyelvű jegyzőkönyvekből megállapítható, hogy a város lakóinak többsége, a város összes tanácsosa, élén a bíróval mindegyik magyar nemzetiségű volt.

A Habsburg uralom alatt 1711-et követően a lakosság nemzetiségi összetétele megváltozik.

1910-ben 11 616 lakosából 5226 magyar (44,98%), 5170 román (44,50%), 792 német (6,81%) és 287 cigány (2,47%) volt. 1918. december 1-jén a románok nemzetgyűlése itt határozta el a Romániához való csatlakozást. Az egyesülést az Egyesülés Múzeumával szembeni volt tiszti kaszinó épületében mondták ki. Az ortodox székesegyházban koronázták román királlyá 1922. október 15-én I. Ferdinándot és feleségét.

2002-ben 66 406 lakosából 62 722 román (94,45%), 1836 magyar (2,76%; lényegében a római katolikus érsekség személyzete és hozzátartozóik), 1475 cigány (2,22%) és 217 német (0,32%) volt.

Forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Gyulafehérvár>